

Dr. Özkan Cavit HOŞLAN

**TBK ve TTK ile
KARŞILAŞTIRMALI OLARAK
CISG'E GÖRE
ALICININ
SATIŞ BEDELİNİ
ÖDEME BORCU**

FİLİZ KİTABEVİ

İSTANBUL

2025

Ağustos 2025

ISBN: 978-625-6134-05-8

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tostyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

*“Kořtururken ardından o uçmaktaki devin,
Daha başka tür aşklar, geniş sevdalar için
Açıldı nefesim, fikrim, canevim
Hayatta ben en çok babamı sevdim.”*
Can Yücel

bana hukuka duyduğu merak ve sevgiyi aşıl原因
Babam
Osman Hoşlan’a

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın temelini, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı bünyesinde hazırlanıp 07.10.2015 tarihinde savunularak kabul edilen doktora tezimiz oluşturmaktadır. Bazı başlıklarda geliştirmeler yapılmış ve savunmada yürütülen tartışmalar ışığında birkaç görüşte geliştirme yoluna gidilmiş olmakla birlikte çalışma, büyük ölçüde savunulan tez metni ile örtüşmektedir. Bu nedenle tezde yararlanılan kaynakça da aynen korunmuş ve sadece önemli görülen bazı kaynakların eklenmesi yoluna gidilmiştir.

Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın (CISG) Türk hukukunda yürürlüğe girmesiyle birlikte Türk hukuk literatüründe bu Antlaşma'nın hükümlerinin ve bu hükümler etrafında oluşan doktrin ile yargı kararlarının incelenmesi ihtiyacı hâsıl olmaya başlamıştır. Tezimiz, satış sözleşmesinin konusunu oluşturan, mübadele içindeki iki edimden biri olan satış bedelini ödeme borcunun ifa özelliklerinin ve bu borcun zamanında yerine getirilmemesinin en önemli sonucu olan gecikme faizinin incelenmesine yöneliktir. Bu inceleme Antlaşma temelinde gerçekleştirilmekle birlikte İsviçre/Türk hukuku ile de karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır. Böylelikle meselenin didaktik bakımdan daha anlaşılır kılınabileceği ve bu karşılaştırmanın sonuçlarının iki düzenlemenin yorumlanmasına da ışık tutularak çalışmanın bilimsel derinliğinin artırılabilceği düşünülmüştür.

Çalışma konusu ve metodu itibariyle hem Antlaşma hem İsviçre hem de Türk hukuku kaynaklarının gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Böylelikle çok sayıda Almanca ve İngilizce kaynağın toplanması ve incelenmesi ihtiyacı hâsıl olmuştur. Bu nedenle tez çalışmasının bir yılı Ruprecht-Karls Universität Heidelberg Institut für ausländisches und internationales Privat- und Wirtschaftsrecht'te gerçekleştirilmiştir. Bu yurtdışı araştırması için TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Programı çerçevesinde sağlanan burstan faydalanılmıştır.

Farklı hukuk çevrelerinden çok sayıda hukukçunun eser verdiği ve nispeten yeni bir hukuk metni olan Antlaşma üzerindeki doktrinin derlenmesi çalışmanın ilk karşılaşılan zorluğu olmuştur. Antlaşma çerçevesinde varılan so-

nuçların İsviçre/Türk hukuku ile karşılaştırılması ise tezin çalışma süresini ve hacmini artıran temel etken durumundadır. Antlaşma hükümlerinin ulusal hukuklardan bağımsız olarak yorumlanması zorunluluğu hem kurumların açıklanmasını hem de bahsi geçen karşılaştırmının gerçekleştirilmesini güçleştiren bir etmen durumundadır.

Yayım sürecinin nihayete erdirilmesi vesilesiyle; asistanı olmaktan onur duyduğum tez danışmanım, Hocam Prof. Dr. Haluk Nami Nomer'e, çalışma süreci boyunca gösterdiği tüm anlayış ve yardımlar için şükranlarımı sunmak isterim. Ayrıca yine birlikte çalışma şansına eriştiğim Hocam Prof. Dr. Mustafa Aksu'ya ve Prof. Dr. Bilgehan Çetiner'e destekleri için teşekkür etmeyi borç bilirim. Tezimin yazımı ve yayımlanması aşamalarında bana çalışma fırsatı yaratan, desteklerini her zaman yanımda hissettiğim değerli çalışma arkadaşlarım Doç. Dr. Nafiye Yücedağ'a, Dr. Öğr. Üyesi Elif Beyza Akkanat Öztürk'e, Arş. Gör. Betül Akalın'a ve Arş. Gör. Emine Esra Kuş'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezin yayınlanması sürecinde gösterdikleri yardımseverlik ve anlayış için Filiz Kitabevi ailesine teşekkür ederim.

Son olarak tez sürecini adeta benimle birlikte yaşayan kıymetli eşim Sibel ile tezin basıma hazırlanmasında fedakarlığı ve sevgisiyle bana destek olan oğlum Tarık'a teşekkür ederim.

Bu çalışma, bana hem hukuk bilimine duyduğu büyük sevgiyi hem de merak etmenin önemini aşılaman; hukuk kurumlarını ve kavramlarını ilk olarak kendisinden öğrenmeye başladığım babam Osman Hoşlan'a ithaf edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIX
ÖZET.....	XXIII
ABSTRACT	XXV

GİRİŞ ve ANLATIM PLANI	1
-------------------------------------	----------

I) SATIŞ BEDELİ KAVRAMI VE SATIŞ BEDELİNİN TABİ OLDUĞU DÜZENLEMELER	5
A) GENEL OLARAK SATIŞ BEDELİ	5
1) Satış Sözleşmesi ve Satış Bedeli (Semen)	5
2) Satış Bedelini Ödeme Borcu ve Alıcının Borçlarının Vasıflandırılması	9
B) SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN TABİ OLDUĞU DÜZENLEMELER.....	13
1) Düzenlemelere Genel Bakış	13
2) Türk Borçlar Kanunu.....	14
3) Türk Ticaret Kanunu	15
a) TTK'nın Satış Sözleşmeleri Bakımından Önemi.....	15
b) TTK m. 1530 ve İlgili Avrupa Birliği Yönergeleri.....	16
4) Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat.....	20
5) Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG)	20
a) Genel Bilgiler	20
b) Uygulama Alanı.....	25
(1) Konu Bakımından	25
(2) Yer Bakımından	28

(3) Zaman Bakımından	30
c) Hükümlerine Genel Bakış.....	31
(1) İrade Serbestisi Prensibi	31
(2) İrade Beyanlarının ve Sözleşmenin Yorumu.....	31
(a) Yorum Esasları.....	31
(b) Taraflar Arasındaki Yerleşik Uygulamanın Rolü.....	35
(c) Teamüllerin Rolü, Özellikle Standart Sözleşme Kayıtlarının Yorumlanması ve INCOTERMS	36
(d) Tarafların Sonraki Davranışlarının Rolü	40
(e) Yoruma İlişkin Prensipler	40
(3) Sözleşmenin Örtülü İçeriğine Dâhil Sayılan Hususlar	41
(4) CISG Hükümlerinin Yorumu	44
(a) İç Hukuklardan Bağımsız (Otonom) Yorum Esası ve Eleştirisi.....	44
(b) Dürüstlük Kuralı ve Yorum Yöntemleri.....	46
(5) Antlaşma Boşluklarının Doldurulması	47
(a) Boşluk Türleri	47
(b) Harici Boşluklar ve Özellikle Geçerlilik Şartları	48
(i) Sözleşme Hükümlerinin ve Teamüllerin Geçerliliği	51
(ii) Usul Hukuku ve İspat Meseleleri	56
(c) Dâhili Boşluklar ve Antlaşma'nın Temelinde Yatan Genel Prensipler	62
II) SATIŞ BEDELİNİ (SEMENİ) ÖDEME BORCUNUN KONUSU	67
A) PARA BORCU NİTELİĞİ	67
1) Para ve Para Borcu Kavramları	67
2) Satış Bedelinin Para Borcu Olarak Kararlaştırılması	69
a) Genel Olarak.....	69
b) Başka Bir Edimin İfa Uğruna veya İfa Yerine Edim Olarak Kararlaştırılması	75
c) Paranın Yanında Başka Bir Edimin De Yerine Getirilmesinin Kararlaştırılması	76
d) Edimi Değiştirme Yetkisinin Tanınması	78
3) Ödeme Aracının Belirlenmesi	79
a) Kararlaştırılabilecek Ödeme Araçlarına Genel Bakış	79
b) Klok Örnekleri ve İçerikleri	81

c) Örtülü Anlaşmalar ve Sözleşme Değişiklikleri.....	82
B) MİKTARININ BELİRLENMESİ.....	85
1) Satış Bedelinin Miktarının Sözleşmede Belirlenmesi veya Belirlenebilir Kılınması Kuralı	85
2) Satış Bedeli Miktarının Meblağ Olarak Belirlenmesi.....	89
a) Anlamı ve Anlaşmanın Gerçekleşmesi.....	89
b) Miktarın Örtülü Olarak Kararlaştırılması	91
(1) Örtülü Anlaşmalar ve Bedel Üzerindeki Anlaşmanın İspatı	91
(2) Susmanın Kabul Teşkil Etmesi ve Özellikle Teyit Mektubu ile Faturanın Rolü	96
3) Miktarın Belirlenebilir Kılınması (Sözleşmede Belirlemenin Yapılması İçin Bir Ölçüt Tayin Edilmiş Olması)	103
a) Anlamı	103
b) Bir Fiyat Türüne Atıfta Bulunulması.....	104
c) Bir Fiyat Aralığının Gösterilmesi	108
d) Bedeli Oluşturan Unsurların Tayini.....	110
e) Belirlemenin Satılanın Miktarına veya Ağırlığına Göre Yapılmasının Öngörülmesi	110
f) Belirlemenin Yapılması İçin Taraflardan Birine veya Üçüncü Kişiye Yetki Verilmesi (Sübjektif Yöntem).....	111
(1) Yetkilendirme Anlaşmaları	111
(2) Sınırları ve Geçerliliği.....	114
4) Sözleşme Değişiklikleri.....	121
a) Değişiklik Anlaşmasının Kurulması ve İspatı	121
b) Değişiklik (Tadil) Anlaşmasının Tabi Olduğu Şekil ve Örtülü Anlaşmalar.....	122
c) İradi Şekle Tabi Sözleşmelerin Değiştirilmesi	123
d) Değişiklik Anlaşmasının Geçerliliğine İlişkin Diğer Koşullar	125
e) Satılan Malın Miktarına Bağlı Değişiklikler.....	126
f) Değişiklik Anlaşmasının Sonucu.....	128
5) Satış Bedelinin Farazi Ortak İradeye Göre Belirlenmesi (Cari Fiyata Göre Belirlenmiş Sayılması Kuralı)	128
a) Hükmün Uygulanma Şartlarına Genel Bakış.....	128
b) Geçerli Olarak Kurulmuş Bir Sözleşmenin Bulunması Şartı	129

(1) Satış Bedelinin Belirlenmesi veya Belirlenebilir Kılınması Zorunluluğu ile Arasındaki İlişki	129
(2) Mesele Hakkında İleri Sürülen Görüşlerin Değerlendirilmesi	134
(a) Doğrudan Ulusal Hukuka Başvurulacağını Kabul Eden Görüşler ..	134
(b) CISG m. 14 Hükmüne Öncelik Tanıyan Görüşler ve İki Hüküm Arasında Çatışmanın Ortadan Kalktığıнын Kabul Edildiği Haller ..	138
(c) CISG m. 55 Hükmüne Öncelik Tanıyan Görüşler	143
(d) Hükümlerin Bağdaştırılmasına İlişkin Görüşler ve Kanaatimiz	148
(3) Sözleşmenin Kurulmuş Olması: Bağlanma İradesinin Mevcut Olması	155
(a) Bedelin Miktarı Dışında Kalan Hususlarda İrade Beyanlarının Geçerli Olarak Uyuşması ve Sözleşmenin Tamamlanması	155
(i) Anlamı	155
(ii) Sözleşmenin Tipi ve Satılan Mal Üzerinde Anlaşma	155
(iii) Sözleşmenin İkincil Noktaları ve Sözleşmenin Tamamlanması	157
(iv) Sözleşme Müzakerelerinin Devam Etmekte Olması İhtimali ..	158
(b) Bağlanma İradesinin Tespiti	163
c) Satış Bedeline İlişkin Bir Anlaşmanın Bulunmaması	166
(1) Genel Olarak	166
(2) Tarafların Bedel Üzerinde Anlaşmayı Sonraya Bırakmış (Saklı Tutmuş) Olmaları İhtimali	168
(3) Tarafların Bedel Üzerinde Müzakere Etmiş Olmaları İhtimali	173
(4) Tayin Edilen Ölçüte Göre Belirleme Yapmanın Mümkün Olmaması	175
d) Satılan Malın Cari Fiyatının Bulunması	175
(1) Cari Fiyat Ölçütü	175
(2) Cari Fiyatın Tespit Edilmesi	178
(a) Esas Alınacak Piyasa	178
(b) Esas Alınacak Zaman	180
(c) Fiyatın Belirlenmesi	180
(3) Bir Cari Fiyatın Tespit Edilememesi Hali	183
e) Şartların Gerçekleştiğinin İspatı	185
6) Anapara Faizi ve Vade Farkı	187
7) Para Biriminin Belirlenmesi	192

a) Kavram	192
b) Sözleşmede Belirlenmesi	193
c) Sözleşmede Belirlenmediği Durumlar	197
C) SATIŞ BEDELİ MİKTARINA İLİŞKİN ANLAŞMALARIN TABİ OLDUĞU SINIRLAMALAR	202
1) Miktarın Serbestçe Kararlaştırılabilmesi Kuralı ve Ulusal Hukuklardaki Sınırlamalar	202
2) Taban ve Tavan Fiyat Düzenlemeleri	204
3) Aşırı Yararlanma (Gabin)	205
4) İrade Sakatlığı Sebebiyle Geçersizlik	206
5) Kişilik Haklarına Aykırılık Sebebiyle Geçersizlik	207
6) Ahlaka Aykırılık Sebebiyle Geçersizlik	208
7) Genel İşlem Koşulları Denetimi	209
8) Malların Sözleşmeye Uygun Olmaması Nedeniyle Satış Bedelinin İndirilmesi	211
a) Hakkın Doğumu, Hukuki Niteliği ve Kullanılması	211
b) İndirim Hakkının Kullanılması ve Sonuçları	213
c) İndirim Miktarının Hesaplanması	214
9) Muaccel Hale Gelmeden Önce (Erken) Ödenmesi Nedeniyle İndirilmesi	215
10) Bedelin Uyarlanması	216
III) SATIŞ BEDELİNİ ÖDEME BORCUNUN İFA ÖZELLİKLERİ	217
A) SATIŞ BEDELİNİ ÖDEME ZAMANI ve ALICININ ÖDEMEDEN KAÇINMA HAKKI	217
1) Muacceliyet ve İfa Sırası Kavramları	217
2) Karşılıklı Borçların İfa Sırası	219
a) Sözleşmede Belirlenmediği Hallerde Başvurulacak Esas	219
(1) Aynı Anda İfa Prensibi	219
(a) Genel Olarak	219
(b) Satış Sözleşmelerinde Aynı Anda İfa Prensibi	220
(c) Kısmi ve Dönemli Edimli Sözleşmelerde Durum	225
(d) Tarafların İfadan Kaçınma Hakları	227
(i) Karşı Edimin İfasına veya İfa Teklifine Kadar Kaçınma Hakları	227
(a) Kaçınma Hakkının Temel Esasları	227

(b) Gönderme Satışlarında, Taşınmakta Olan ve Depolanmış Malların Satışında Satıcının Kaçınma Hakkı	234
(ii) İfadan Kaçınma Hakkı Tanınan Diğer Haller.....	238
(iii) İfadan Kaçınma Hakkının Genişlediği Haller ve Genel Kaçınma (Alıkoyma) Hakkının Tanınması Meselesi	241
(a) Alıkoyma Hakkının Önemi ve Tanınması	241
(b) Bedelin Ödenmesi ve Malların Teslimi Dışındaki Yükümlülükler Bakımından Kaçınma Olanağı.....	244
(c) Art Arda Teslimli Satışlarda Dönemli Edimler Bakımından Kaçınma Olanağı	248
(d) Tek Satıcılık Sözleşmesinde Münferit Borçlar Bakımından Kaçınma Olanağı	251
b) Sözleşmede Belirlenmesi.....	253
(1) İfa Sırasına İlişkin Anlaşmalar	253
(a) Genel Olarak	253
(b) Aynı Anda İfaya İşaret Eden Anlaşmalar.....	254
(2) Ön Ödemeli Satışlar	257
(a) Kavram.....	257
(b) Ön Ödemeli Satışa İşaret Eden Anlaşma ve Klotlar	259
(3) Veresiye Satışlar	260
(a) Kavram.....	260
(b) Veresiye Satışa İşaret Eden Anlaşma ve Klotlar	261
3) Satış Bedelinin Muaccel Hale Gelmesi	262
a) Tüm Satış İlişkilerinde Aranacak Şartlar	262
(1) Satış Bedelinin Miktarının Belli Olması Gereği	262
(2) Fatura İbraz Edilmesinin Gerekli Olup Olmadığı	263
b) Muacceliyet Tarihinin Sözleşmede Belirlenmesi	266
(1) Vade ve Geciktirici Şart Kavramları	266
(2) Vadenin Öngörülmesi	268
(3) Şarta ve Muacceliyet İhbarına Bağlanması	269
(4) Vadenin Uzunluğu	271
c) Sözleşmede Kararlaştırılmaması Halinde Muacceliyetin Belirlenmesi	277
(1) Genel Olarak	277
(2) Yedek Düzenlemeye Göre Muacceliyet.....	281

(a) Satıcının Malları veya Belgeleri Alıcının Tasarrufuna Hazır Bulundurduğu Anda Bedelin Muaccel Hale Gelmesi Kuralı	281
(i) Anlamı.....	281
(ii) Malları Temsil Eden Belgelerin Hazır Bulundurulması (Belge Mukabili Satışlar)	288
(a) Kavram ve Önemi.....	288
(b) Tarafların Anlaşması Gereği.....	290
(c) Hazır Bulundurulacak Belgeler.....	291
(iii) Satıcının Zamanında Bildirimde Bulunma veya Süre Tanıma Külfeti	292
(b) Alıcının Malları İncelemeden Bedeli Ödememe Hakkı	297
(i) Anlamı ve Düzenlemenin Kapsamı	297
(ii) İnceleme Hakkından Feragat Edilmesi	300
(a) Feragata İlişkin Açık ve Örtülü Anlaşmalar	300
(b) Alıcının Önce İfa ile Yükümlü Olduğu Haller.....	301
(c) Belge Karşılığı Ödemenin Kararlaştırıldığı Haller	302
(d) Alıcının Riski Üstlenmesi ve Riskin Bertaraf Edilmesi Yöntemleri	304
(iii) İncelemenin Kapsamı	306
(iv) İncelemenin Taraflara Yükllediği Külfetler ve Gerçekleştirilmesi.....	308
(v) Muacceliyetin Ertelenmesinin Kapsamı	311
(vi) Alıcının Sözleşmeye Uygun Olmayan Malları veya Malları Temsil Eden Belgeleri Teslim Almayı Reddetme ve Bedeli Ödemekten Kaçınma İmkânı	312
(a) Malları veya Malları Temsil Eden Belgeleri Teslim Almayı Reddetme	312
(b) Bedeli Ödemekten Kaçınma	316
(c) Kısmi İfa Halinde Kaçınma Olanağı.....	321
(3) Taraflardan Birinin Önce İfa ile Yükümlü Olduğu Hallerde Muacceliyet.....	323
(a) İfa Sırasının Muacceliyete Etkisi	323
(b) Ön Ödemeli Satışlarda Muacceliyet.....	324
(c) Veresiye Satışlarda Muacceliyet	325
(4) Kısmi ve Dönemsel Ödemeli Satışlarda Muacceliyet	327

d) Erteleme (Tecil) Anlaşmaları.....	328
4) Diğer Para Borçlarının İfa Zamanı	334
B) SATIŞ BEDELİNİ ÖDEME YERİ	334
1) Kavram ve Önemi	334
2) Ödeme Yerin Tespiti	336
a) Genel Olarak.....	336
b) Sözleşmede Belirlenmesi.....	337
(1) Ödeme Yerine İlişkin Anlaşmalar	337
(2) İfa Sırasına ve Ödeme Aracına İlişkin Antlaşmaların Etkisi.....	339
(3) Ödeme Masraflarının Üstlenilmesine İlişkin Anlaşmaların Etkisi	343
(4) Sözleşme Değişiklikleri	344
c) Sözleşmede Belirlenmediği Durumlar.....	345
(1) Malların veya Belgelerin Verildiği Yerde Ödeme	345
(2) Satıcının İş Yerinde Ödeme	350
(a) Genel Olarak	350
(b) Satıcının İş Yerin Tespit Edilmesi	351
(c) İşyeri Değişikliği	351
(i) Ödeme Yerin De Değişmesi Esası	351
(ii) Alacağın Temlikinin Ödeme Yerine Etkisi	354
3) Yargılama Yerin Tespiti Bakımından Önemi.....	356
4) Diğer Para Borçlarının İfa Yeri	358
C) SATIŞ BEDELİNİN ÖDENMESİNİ SAĞLAYACAK ÖNLEMLERİ ALMA VE FORMALİTELERİ (İFAYA HAZIRLIK EYLEMLERİNİ) YERİNE GETİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ	361
1) Genel Olarak.....	361
2) Yükümlülüğün Kapsamı.....	362
a) Önlem ve Formalitelerin Tespiti.....	362
b) Satıcının İşbirliğinde Bulunma Külfeti.....	365
c) Teminat Sağlama Yükümlülüğünün Bu Kapsamda Değerlendirilmesi ..	367
3) Yükümlülüğün Hukuki Niteliği ve İhlalin Sonuçları	368
D) SATIŞ BEDELİNİN KAPSAMI (TESLİM VE ÖDEME MASRAFLARINDAN SORUMLULUK).....	373
1) Genel Esaslar	373
a) Teslim Etme ve Teslim Alma Masrafları Ayrımı	373

b) Sözleşmede Belirlenmesi.....	376
c) Masraflara İlişkin Talepler	378
2) Malların Teslime Hazırlanması Masrafları	379
3) Paketleme (Ambalajlama) Masrafları	379
4) Taşıma Masrafları.....	381
5) Sigorta Masrafları	384
6) Tüketim Vergileri ve Özellikle KDV	385
7) Dış Ticaret ile Gümrük Vergi ve Harçları	387
8) Ödeme Masrafları	389
IV) SATIŞ BEDELİNİ ÖDEME BORCUNUN SONA ERME HALLERİ	391
A) ÖDEME İLE SONA ERMESİ	391
1) Ödemenin Borca Uygun Olması Kuralı	391
2) Başvurulacak Ödeme Aracı ve Ödemenin Gerçekleşmesi	392
a) Genel Olarak.....	392
b) Banka Havalesi ile Ödeme.....	393
c) Diğer Ödeme Araçlarının Durumu	398
d) Çekle veya Bono ile Ödeme	398
3) Ödemenin ve Talebin Üzerinden Yapılacağı Para Birimi	400
a) Genel Kural: Sözleşmede Kararlaştırılan Para Birimiyle Ödeme ve Talep Zorunluluğu	400
b) Başka Para Birimi ile Ödeme veya Talebin Gündeme Gelebileceği İstisnai Haller.....	407
(1) İstisnai Hallere Genel Bakış.....	407
(2) Alıcının Kambiyo Mevzuatından Kaynaklanan Engeller Nedeniyle Başka Para Birimi ile Ödemede Bulunma İmkânı	410
(3) Satıcının Usul ve İcra Hukuku Kuralları Nedeniyle Başka Bir Para Birimi ile Ödemeyi Talep Edebilmesi.....	411
(4) Başvurulabilecek Para Birimi ve Esas Alınacak Kur	416
(a) Para Birimi	416
(b) Esas Alınacak Kur	417
4) Kısmi Ödeme.....	419
5) Erken Ödeme	422
6) Ödemenin Yapılacağı Kişi	426
a) Ödemeyi Kabule Yetkili Kişiler	426

b) Satış Bedeli Alacağıının Temliki	427
c) Tevdi Mahali Tayin Edilip Edilemeyeceği	429
7) Üçüncü Kişinin Yapacağı Ödeme	429
8) Ödemenin Mahsubu.....	430
9) Ödemenin İspatı	431
a) İspata Uygulanacak Esaslar	431
b) Makbuz, Dekont ve Banka Kayıtları	432
c) Ticari Defterler	433
d) Fiili Karineler	434
B) TAKAS	435
1) Uygulanacak Hükümlerin Tespiti.....	435
2) Harici Boşluk Sayan Görüş	435
3) Dâhili Boşluk Sayan Görüş	438
4) Takas Yasağı Anlaşmaları.....	441
C) SÖZLEŞMENİN ORTADAN KALDIRILMASI NETİCESİNDE SONA ERMESİ.....	443
1) Genel Olarak.....	443
2) Sözleşmenin Satıcı Tarafından Ortadan Kaldırılması	444
a) Şartları	444
b) Akdin Esaslı İhlali Halinde Süre Tayin Etmeksizin	445
(1) Esaslı İhlal Kavramı ve Önemi	445
(2) Satış Bedelini Ödeme Borcunun İfasında Gecikmenin Esaslı İhlal Teşkil Etmesi	445
c) Süre Tayin Ederek	447
(1) Şartları ve Sonuçları.....	447
(2) Tayin Edilecek Sürenin Uzunluğu	448
d) Ortadan Kaldırma Beyanı	449
D) İBRA ve İKALE	450
E) ZAMANAŞIMI.....	452
1) Harici Boşluk Teşkil Etmesi.....	452
2) Zamanaşımı Hakkında Konvansiyon (CLP) Hükümleri.....	452
3) PICC Hükümleri.....	453

V) BEDELİN ÖDENMESİNDE GECİKME NEDENİYLE SÖZLEŞMEYE AYKIRILIK	455
A) BEDELİN ÖDENMESİNİN TALEP EDİLMESİ	455
1) Aynen İfa Talebi ve Şartları	455
a) Genel Olarak.....	455
b) Lex forinin İzin Vermesi	459
c) Bağdaşmayan Bir Talepte Bulunulmaması.....	461
d) İfanın İmkânsızlaşmamış Olması.....	462
(1) Para Borçlarında İfa İmkânsızlığının Gündeme Gelmesi	462
(2) CISG Kapsamında İmkânsızlık.....	465
e) Öngörülemeyen Durum Değişikliği Nedeniyle Uyarlama Kapsamında Aynen İfa Talebinin Engellenmesi	469
f) Ödeme Talebinin Hakkaniyet Çerçevesinde Engellenmesi	475
2) Talebin Yöneltilmesi	477
B) İFADA GECİKME ve SÖZLEŞMEYE AYKIRILIK	477
1) Antlaşma'nın İfa Engelleri Sisteminin Genel Özellikleri	477
2) İfada Gecikmenin Gerçekleşmesi	478
a) Bedelin Muaccel Olmasına Rağmen Satış Bedelinin Ödenmemesi.....	478
b) Alıcının İfadan Kaçınma Hakkının Bulunmaması	480
3) İfada Gecikmenin Sözleşmeye Aykırılık Teşkil Etmesi	481
a) Şartlara Genel Bakış	481
b) Alıcının Sorumluluğu	482
(1) Kusur Şartının Aranmaması	482
(2) Risklerden Sorumluluk	483
(a) Alıcının Ödeme Gerçekleşene Kadar Tüm Risklerden Sorumlu Olması	483
(b) İfada Gecikmenin Denetim Dışında Kalan Engellerden Kaynaklaması Nedeniyle Alıcının Tazminat Sorumluluğundan Kurtulması (CISG m. 79)	485
(c) Gecikmeye Satıcının Neden Olması Nedeniyle Alıcının Borca Aykırılığın Sonuçlarından veya Borçtan Kurtulması (CISG m. 80)	489
c) İhtar.....	493
(1) CISG'te İhtar Şartının Kural Olarak Aranmaması	493
(a) Kural.....	493

(b) İstisnaları	495
(i) Satış Bedelini Ödeme Borcu Bakımından	495
(ii) Diğer Para Borçları Bakımından	496
(2) Türk Hukukunda Temerrüt İhtarı	497
(a) TBK'ya Göre Temerrüt: İhtarın Esas Olması	497
(i) Temerrüdün İhtarla Gerçekleşmesi Kuralı ve İhtar Kavramı ..	497
(ii) Kuralın İstisnaları ve Özellikle Belirli Vade Öngörölmüş Olması	498
(b) TTK m. 1530 Çerçevesinde Temerrüt	502
(i) Hükümlere Genel Bakış	502
(ii) Maddede Temerrüt İçin Aranan Şartlara Genel Bakış ve Sözleşmede Ödeme Süresi Öngörölmüş Olması İhtimali	504
(iii) İhtarla Temerrüde Düşürme İmkânının Devam Etmesi ve TBK Çerçevesinde İhtar Aranmayan Diğer Haller	505
(iv) Alacaklının Tedarik Borcunu Yerine Getirmiş Bulunması ve Borçlunun Sorumlu Olması Şartlarının Niteliği	508
(v) Tedarik Yükümlülüğünün Yerine Getirilmiş Olması Şartı	510
(vi) Alıcının Gecikmeden Sorumlu Olması	511
(vii) Fatura veya Eşdeğer Ödeme Talebinin Alıcı Tarafından Teslim Alınması ve 30 Günlük Süre	513
(viii) Kabul veya Gözden Geçirme Usulünün Öngörölmüş Olması Halinde Sürenin Başlangıcı	514
(ix) Borcun Muaccel Olması Gereği	516
(x) Hükümün Öngördüğü Rejimin CISG Bakımından Önemi	518
C) İFADA GECİKMENİN SONUÇLARINA GENEL BAKIŞ	519
1) Satıcının Sahip Olduğu Hukuki İmkânlar ve İlgili Hükümler	519
2) Sözleşmeye Aykırılığın Sonuçlarına İlişkin Anlaşmalar	521
3) Satıcının İmkânlarından Feragat Etmesi	522
4) Satıcının İmkânlardan Faydalanmak İçin Ek Süre Tanıma Zorunluluğunun Bulunmaması	522
SONUÇ	525
KAYNAKÇA	535

KISALTMALAR LİSTESİ

AG	Amtsgericht (Alman ilk derece mahkemesi)
a.y.	aynı yer
Art.	Artikel, Article (madde)
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	bent
BATİDER	Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Dergisi
BBD	Barolar Birliği Dergisi
BGE	Entscheidungen des schweizerischen Bundesgerichts (İsviçre Federal Mahkemesi Kararları Külliyyatı)
BGH	Bundesgerichtshof (Alman Federal Mahkemesi)
BTHAE	Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
BzG	Bezirksgericht (İsviçre ilk derece mahkemesi)
bs.	Bası
c.	cümle
C.	Cilt
Ch.	Chapter (Bölüm)
CISG	11.04.1980 tarihli United Nations Convention on Contracts for International Sale of Goods (Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu)
CISG-AC	CISG Advisory Council (CISG Danışma Konseyi)
CIETAC	China International Economic and Trade Arbitration Commission (Çin Uluslararası Ekonomi ve Ticaret Tahkim Komisyonu)
Com	Commentary (Şerh)
Çev.	Çeviren
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dpn.	dipnot
E.	Esas

ed.	edition (bası)
Ed.	Editör
EWS	Europäisches Wirtschafts- und Stuerrecht (Almanya)
f.	fıkra
HCCI	Arbitration Court attached to the Hungarian Chamber of Commerce and Industry (Macar Ticaret ve Sanayi Odası Tahkim Mahkemesi)
HD	Hukuk Dairesi
HG	Handelsgericht (Alman veya İsviçre ticaret mahkemesi)
HGK	(Yargıtay) Hukuk Genel Kurulu
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Hrsg.	Herausgeber (Editör)
İBD	İzmir Barosu Dergisi
İBK.	İçtihadı Birleştirme Kararı
ICC	International Chamber of Commerce (Uluslararası Ticaret Odası)
IHR	Internationales Handelsrecht, Zeitschrift für das Recht des internationalen Warenkaufs und –vertriebs (Almanya)
İKİD	İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi
Int./Intr.	Introduction (Giriş)
İncl.	İnceleyiniz
İÜHFD	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
J. L. & Com.	Journal of Law and Commerce (Amerika Birleşik Devletleri)
K/Komm	Kommentar (Şerh)
K.	Karar
Kazancı	Kazancı İçtihat Bilgi Bankası
KDV	Katma Değer Vergisi
KG	Kantonsgericht (İsviçre Kanton İstinaf Mahkemesi)
KmG	Kammersgericht 24.01.1994 (Berlin İstinaf Mahkemesi)
karş.	karşılaştırınız
Lexpera	Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi
LG	Landesgericht (Alman ve Avusturya ilk derece mahkemesi)
m.	madde
N.	Kenar (paragraf) numarası
No.	Number/Numara

NJW	Neue Juristische Wochenschrift (Almanya)
OG	Obergericht (İsviçre İstinaf Mahkemesi)
OGH	Oberster Gerichtshof (Avusturya Yüksek Mahkemesi)
OLG	Oberlandesgericht (Alman veya Avusturya istinaf mahkemesi)
Op.	Opinion (Görüş)
Pace Int'l L. Rev.	Pace International Law Review
RabelsZ	Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht
RG.	Resmi Gazete
S.	Sayılı
S:	Sayı
s.	sayfa
tart.	tartışmalı
TICARFCCI	Tribunal of International Commercial Arbitration at the Russian Federation Chamber of Commerce and Industry (Rusya Ticaret ve Sanayi Odası Uluslararası Tahkim Mahkemesi)
TKHK	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TTK	6120 sayılı Türk Ticaret Kanunu
Intr.	Introduction (Giriş)
UCC	Uniform Commercial Code (Yeknesak Ticaret Kanunu – Amerikan Federal Ticaret Yasası)
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
UNIDROIT	International Institute for the Unification of Private Law
vd.	ve devamı
Vol:	Volume (Cilt)
Vor.	Vorbemerkungen zu (Ön Açıklama)
VUK	3475 sayılı Vergi Usul Kanunu
Yarg.	Yargıtay
YB	Yearbook (Yıllık)
YD	Yargıtay Dergisi
YKD	Yargıtay Kararları Dergisi
WM	Wertpapier-Mitteilungen (Almanya)
ZEuP	Zeitschrift für Europäisches Privatrecht (Almanya)
ZG	Zivilgericht (İsviçre ilk derece mahkemesi)

The Buyer's Obligation to Pay the Purchase Price under the CISG: A Comparative Analysis with the Turkish Code of Obligations and the Turkish Commercial Code

ÖZET

Satış bedeli, alışveriş faaliyetlerinin merkezinde yer alan satış sözleşmesinde, mübadele ilişkisi içindeki karşılıklı asli edim borçlarından birini teşkil etmektedir. Bu bakımdan satış bedeli, para borçlarının ilk akla gelen görünümüdür ve hem genel hükümlere hem de satış sözleşmesine ilişkin özel hükümlere tabi olarak düzenlenmektedir. Türk Borçlar Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan birçok hüküm, satış bedelinin belirlenmesini, ifa özelliklerini ve sona ermesini doğrudan ilgilendirmektedir. Bunun yanında, 01.08.2011 tarihinde Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın (CISG) Türk hukukunda yürürlüğe girmesiyle birlikte, satış sözleşmesi ve satış bedeline ilişkin düzenlemelere yeni bir boyut eklenmiştir. Çalışmamız, CISG'in bu konuya ilişkin hükümlerini esas almakta; ancak Türk Borçlar Kanunu ve Türk Medeni Kanunu hükümleriyle karşılaştırmalı bir açıklama yöntemi benimsenmektedir. Böylelikle CISG hükümlerinin, Türk hukukundaki yeri ve uygulaması bakımından daha aydınlatıcı olması amaçlanmıştır; bunun yanı sıra bilimsel açıdan daha derinlikli bir analiz ortaya konulmaya çalışılmıştır.

CISG'in satış bedelini düzenleyen hükümlerinin kapsamı ve bu hükümlerin uygulanma esasları; satış bedelinin kararlaştırılması ve bu suretle sözleşmenin kurulması; satış bedelini ödeme borcunun ifa zamanı, ifa yeri ve ifaya hazırlık hareketleri gibi ifa özellikleriyle birlikte, bedelin kapsadığı karşı edimlerin ve masrafların belirlenmesi; satış bedelinin ifa veya başka sebeplerle sona ermesi; bedelin ödenmesine ilişkin başlıca ifa engellerinden biri olan ifada gecikmenin gerçekleşmesi ve bunun genel sonuçları, çalışmanın temel sorun ve konularını oluşturmaktadır.

Bu konular ele alınırken, doktrindeki görüşlerin tespiti ve değerlendirilmesinin yanında, CISG'in iç hukuka dâhil edildiği farklı yargı çevrelerinde verilen çok sayıda mahkeme kararının incelenmesine de önem verilmiştir. Böylelikle ilgili hükümlerin uygulamada nasıl yorumlandığı gösterilmek ve farklı ihtimaller göz önünde bulundurularak teorik yapının güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Maddi hukuk bakımından varılan tüm sonuçların özetlenmesi mümkün olmamakla birlikte, karşılaştırmalı hukuk açısından ulaşılan temel sonuçlar şu şekilde özetlenebilir: CISG'in satış bedelini ödeme borcuna ilişkin hükümleri, milletlerarası ticaretin gereklerine uygun temel bir çerçeve sunmakla birlikte, borçlar hukukunun genel ilkelerine ilişkin birçok konuda yetersiz kalmaktadır. Özellikle sözleşmedeki boşlukların doldurulmasında, doğrudan CISG hükümlerinden türetilecek genel ilkelerle yetinmenin mümkün olmadığı; bazı meselelerde ulusal hukuklara (örneğin TBK'ya) başvurulmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Bu durum, yeknesaklığın korunması bakımından hem öğretide hem de uygulamada önemli tartışmalara neden olmaktadır.

Satış bedelinin belirlenmesinden başlamak üzere birçok mesele, hem yorum hem geçerlilik açısından tartışma konusu hale gelmekte; bu da, ulusal hukukların CISG'e paralel veya tamamlayıcı biçimde devreye girmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, muacceliyetin şartları, fatura, kaçınma hakkının kapsamı, takasın uygulanabilirliği ve ödeme araçlarının hukuki etkileri gibi birçok husus da Antlaşma'nın doğrudan düzenlemediği ve boşluk oluşturan alanlar arasında yer almaktadır. İspat yükü, erken ödeme, faiz oranları ve zamanaşımı gibi konuların ise ya doğrudan ulusal hukuka tabi olduğu ya da CISG'in genel sistematigi çerçevesinde çözümlenmesinin güçlük taşıdığı görülmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma, CISG'in satış bedelinin ödenmesi borcu bakımından öngördüğü yeknesaklık amacını sınırlı ölçüde gerçekleştirebildiğini; ancak karşılaştırmalı hukuk perspektifiyle değerlendirildiğinde, ulusal hukuk sistemlerinin eksik alanları tamamlayıcı ve dengeleyici bir işlev üstlendiğini ortaya koymuştur. Bu çerçevede, Antlaşma'nın borçlar hukuku yönünden daha kapsamlı biçimde revize edilmesi yahut PICC gibi tamamlayıcı metinlerin konvansiyon niteliğine kavuşturulması yönünde adımlar atılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bunlara ek olarak, CISG, satış sözleşmelerine ilişkin birçok temel kavram ve kurumun yeniden değerlendirilmesine imkân tanıyarak, Türk hukuk uygulamasına ve öğretisine ışık tutabilmektedir. Antlaşma'nın özellikle ifa ve ifa engelleri gibi borçlar hukuku kurumlarına ilişkin düzenlemeleri, Türk hukukunda yerleşik yorumların yeniden ele alınmasına vesile olmakta; böylece uygulamaya yön veren karşılaştırmalı bir perspektif kazandırmaktadır. CISG'in özellikle satış bedeline ilişkin düzenlemeleriyle Türk Borçlar Kanunu arasında mevcut yapısal benzerlikler, yorum ve uygulama bakımından Türk hukukçuları için zengin karşılaştırmalı hukuk imkânları sunmakta; bu da iç hukukun gelişimine doğrudan katkı sağlamaktadır.

ABSTRACT

The purchase price constitutes one of the principal reciprocal obligations within the synallagmatic relationship of the contract of sale, which lies at the heart of commercial transactions. In this regard, the purchase price represents the most typical form of a monetary obligation and is governed by both the general provisions of obligations law and the special provisions pertaining to contracts of sale. Numerous provisions of the Turkish Code of Obligations and the Turkish Commercial Code directly address the determination, performance characteristics, and termination of the obligation to pay the purchase price. Furthermore, with the entry into force of the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) in Turkish law on August 1, 2011, a new dimension has been added to the regulation of contracts of sale and the associated payment obligations. This study primarily focuses on the relevant provisions of the CISG, while adopting a comparative approach with reference to the Turkish Code of Obligations and the Turkish Civil Code. Thus, the objective is to elucidate the place and application of CISG provisions within Turkish law and to provide a deeper legal analysis from a scholarly perspective.

The main issues addressed in this study include: the scope and application of CISG provisions regulating the purchase price; the determination of the purchase price as a condition for the formation of the contract; the performance-related aspects of the obligation to pay the price—such as time and place of performance and preparatory acts; the allocation of associated expenses and counter-performances covered by the purchase price; the termination of the obligation due to performance or other reasons; and, finally, the occurrence of delay in payment as a primary impediment to performance and its legal consequences.

While dealing with these matters, the study not only evaluates various doctrinal opinions but also places particular emphasis on the examination of judicial decisions rendered in different jurisdictions that have incorporated the CISG into their domestic legal systems. In doing so, it aims to demonstrate how the relevant provisions have been interpreted in practice and to reinforce the theoretical structure by taking alternative scenarios into account.

Although it is not possible to summarize all findings reached from the perspective of substantive law, the principal conclusions from a comparative law standpoint may be outlined as follows: The CISG provides a basic framework for the obligation to pay the purchase price in line with the needs of international trade; however, it remains inadequate with respect to numerous

fundamental principles of the law of obligations. In particular, the Convention falls short in resolving legal gaps solely through the deduction of general principles, thereby necessitating recourse to national laws—such as the Turkish Code of Obligations—in various circumstances. This raises significant debates in both doctrine and practice concerning the consistency and preservation of uniformity.

Starting from the determination of the price, many issues—including implied agreements, current market price practices, and unilateral determination clauses—have given rise to interpretive and validity-related controversies, thereby requiring the supplementary or parallel application of national legal systems. Additionally, many aspects such as the conditions for maturity, the legal connection between invoice and delivery, the scope of the right to withhold performance, the applicability of set-off, and the legal nature of payment instruments constitute areas either not directly regulated by the CISG or falling within its interpretative gaps. Matters such as the burden of proof, early payment, interest rates, and limitation periods are also either subject to domestic law or pose difficulties when addressed solely within the systematic framework of the Convention.

In conclusion, this study demonstrates that the CISG achieves its objective of uniformity with respect to the obligation to pay the purchase price only to a limited extent. Nonetheless, when viewed through the lens of comparative law, national legal systems assume a complementary and balancing role in addressing regulatory deficiencies. In this regard, it is concluded that a more comprehensive revision of the Convention—particularly with respect to the law of obligations—or the elevation of instruments such as the PICC to the level of an international convention is necessary.

In addition, the CISG offers valuable opportunities for the reassessment of many fundamental concepts and institutions related to contracts of sale, thereby shedding light on Turkish legal practice and scholarship. In particular, the Convention's provisions on performance and impediments to performance prompt a reconsideration of established interpretations within Turkish law, thereby offering a comparative perspective that enriches practical application. The structural similarities between the CISG's regulation of the purchase price and the corresponding provisions of the Turkish Code of Obligations provide Turkish legal practitioners with extensive opportunities for comparative legal analysis, which in turn contributes meaningfully to the development of domestic private law.